

1. Shrnutí

- Středočeský kraj byl počtem obyvatel (1 289 211) i rozlohou (11 015 km²) největším krajem České republiky. I přes centrální polohu a blízkost hlavního města vykazoval venkovský charakter osídlení s nízkým stupněm urbanizace a značnou rozdrobeností sídelní struktury, o čemž vypovídala vyšší počet obcí i částí obcí. Hustota zalidnění (117 obyvatel na km²) patřila z celorepublikového pohledu k podprůměrným a podíl obyvatel žijících ve městech (52,7 %) byl dokonce nejnižší.
- V kraji bylo k datu sčítání 1 145 samosprávných obcí, v 79,3 % obcí však žilo méně než tisíc obyvatel. Populace se koncentrovala především do obcí velikostních skupin nad tisíc obyvatel a zároveň menších než 20 tisíc. Více než polovina obyvatel kraje (57,4 %) tak žila jen v pětině obcí (20,3 %), které zabíraly pouze třetinu území kraje (33,5 %). V pěti městech nad 20 tisíc obyvatel žilo pouze 15,3 % populace.
- Údaje sčítání potvrdily u Středočeského kraje nejvýraznější dynamiku růstu počtu obyvatel a oproti předchozím sčítáním se kraj stal nejlidnatějším. Za nárůstem populace stojí v průběhu posledních dvaceti let stěhování a v poslední době i přirozený přírůstek. Významný byl příliv bývalých obyvatel hlavního města do centrální části kraje v důsledku suburbanizace. V rámci tohoto procesu docházelo k vystěhování obyvatel velkých měst do jejich blízkého okolí s dobrou dostupností i jinde v kraji a republice, ale v okolí Prahy byl tento proces nejvýraznější. Sčítání ukázalo, jak tento proces ovlivnil i další charakteristiky vývoje oblasti a způsobuje nehomogenní vývoj centrálních a periferních částí kraje.
- Poprvé byly výsledky sčítání zpracovány podle místa obvyklého pobytu. Většina obyvatel (91,6 %) má v kraji obvyklý a zároveň trvalý pobyt. Sčítání však potvrdilo, že někteří obyvatelé mají v kraji pouze obvyklé místo pobytu bez trvalého přihlášení a to především v širším okolí Prahy.
- V důsledku stěhování do kraje (často mladých rodin či lidí mladšího a středního věku) se obyvatelstvo kraje výrazně omladilo a s průměrným věkem 40,3 let se stalo nejmladší populací v ČR. Příznivý a zároveň z celorepublikového pohledu nejvyšší byl také podíl dětí ve věku do 14 let (15,5 %). V době sčítání bylo nejvíce mužů i žen žijících v kraji ve věku 35 let. Podíl žen na obyvatelstvu (50,6 %) řadil kraj genderově k nejvyrovnanějším regionům. V průmyslových oblastech mírně převažovala populace mužů.
- Imigrací osob došlo také ke snížení podílu rodáků. Podíl lidí, kteří se narodili v obci bydliště (39,7 %), byl mezi kraji druhý nejnižší a uvnitř kraje rostl od nejnižšího v centrální části směrem k vnějším hranicím.
- Stejně jako v celé České republice vzrostl v kraji podíl svobodných na úkor ženatých a vdaných. Nadpoloviční podíl svobodných mužů přetrvával do 31 let věku včetně, u žen do 28 let včetně. Zvyšuje se i podíl rozvedených. Nadále však Středočeši nad 15 let žijí nejčastěji v manželství a podíl 43,5 % patřil celorepublikově k nadprůměrným. Naopak mírně podprůměrné podíly ve srovnání s republikou jako celkem zaznamenali svobodní (39,4 %), rozvedení (9,9 %) a ovdovělí (7,1 %).
- Potvrdila se tendence změny životního stylu mladé generace po roce 1989 - odsouvání sňatku i odsouvání mateřství do pozdějšího věku (první dítě se nejčastěji narodilo matce ve věku 28 let). Pětina žen starších 15 let byla v době sčítání bezdětná. Plodnost žen v kraji byla nepatrně nižší než v celé republice. Mezi matkami převládaly ženy s 2 dětmi a to druhým nejvyšším podílem mezi kraji (56,9 %).
- Zastoupení cizinců bylo v kraji čtvrté nejvyšší mezi kraji republiky, 55 tisíc cizinců odpovídalo 4,3 % středočeské populace. Převažovali muži, nejčastěji z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu, s nejvyšší koncentrací v zázemí hlavního města a ve velkých průmyslových oblastech.
- Možnost neodpovědět na otázku národnosti využila při vyplňování sčítacích formulářů více než čtvrtina obyvatel kraje. Z těch, kteří ji uvedli, deklarovalo českou národnost 94,8 %. Nejvýznamnější národnostní menšinou v kraji zůstávají občané národnosti slovenské, dále pak ukrajinské a vietnamské.
- K otázce náboženství se vyjádřila pouze polovina obyvatel kraje. Z těch, kteří dobrovolnou otázku zodpověděli, se k víře přihlásilo 26,3 %. Převažovaly ženy a osoby ve vyšším věku. Nejvíce věřících se přihlásilo k Církvi římskokatolické. Vztah k víře byl v území značně rozdílný, od silně religiózních oblastí na jihovýchodě kraje se směrem na severozápad významně snižoval v souladu s trendem napříč republikou. Podíl osob bez vyznání patřil mezi kraji republiky k nejvyšším.
- Příznivá a stále se zlepšující je v kraji vzdělanostní úroveň obyvatel v důsledku imigrace mladých, ale i ubývání nejstarších ročníků s nejnižším vzděláním. Ukončené středoškolské vzdělání s maturitou mělo celkem 43,9 % populace nad 15 let, vysokoškolské 11,5 %. Středočeši se tak zařadili ke krajům s nejvyšší úrovní vzdělání, hned za Hl. m. Prahu a Jihomoravský kraj.
- Míru ekonomické aktivity měl kraj ve srovnání s ČR nadprůměrnou (62,5 %, tedy 2. nejvyšší). Uvnitř kraje se zvyšovala směrem od periferních částí k centrální oblasti. V závislosti na populačním vývoji dosahoval kraj nejvyššího podílu žen na mateřské dovolené z ekonomicky aktivních (2,3 %).

- Podíl zaměstnaných osob (57,4 %) zvyšovala nižší míra nezaměstnanosti, která byla druhá nejnižší v ČR. Z osob ekonomicky neaktivních představovali největší část nepracující důchodci, ovšem podíl 45,7 % byl mezi kraji nejnižší. Podíl ekonomicky neaktivních osob v domácnosti včetně dětí předškolního věku byl v rámci ČR naopak nejvyšší (20,5 %) v důsledku vyšší porodnosti.
- V letech 2001–2011 se ve Středočeském kraji díky přílivu nových obyvatel silně rozvíjel podnikatelský sektor. V době sčítání žilo v kraji téměř 105 tisíc podnikatelů, z toho 31 tisíc žen. Z celkového počtu zaměstnaných tvořili podnikatelé 17,9 % (zaměstnavatelé 3,7 % a samostatně činní 14,1 %), což bylo po hlavním městě nejvíce v ČR. Vysoká podnikatelská aktivita byla zjištěna hlavně v zázemí Prahy, kde se každá čtvrtá zaměstnaná osoba živila podnikáním. Nejčastější oblastí podnikání u mužů bylo stavebnictví (26,2 % ze zjištěných údajů), u žen převažoval obchod (20,4 %).
- Ve struktuře zaměstnaných podle odvětví činnosti měl nejvýznamnější podíl průmysl (23,2 % osob se zjištěným odvětvím činnosti), obchod a opravy motorových vozidel (11,2 %) a doprava a skladování (7,1 %). Na zemědělství, lesnictví a rybářství připadalo 2,8 % zaměstnaných osob, což odpovídalo celorepublikovému průměru. Stejně jako v celé republice došlo i ve Středočeském kraji ke snížení podílu zaměstnaných ve výrobních odvětvích a naopak růstu podílu zaměstnaných v oblasti služeb.
- Charakter vyjížďky a dojížďky do zaměstnání se lišil od zbytku republiky. V rámci obce svého bydliště dojížděl či docházel do zaměstnání pouze každý pátý, zatímco v ČR téměř každý druhý. Za prací vyjížděli Středočeši ze své obce nejčastěji. Mimo obec bydliště vyjížděla více než polovina zaměstnaných (58 %), zatímco v ostatních krajích převažovala zaměstnanost v obci bydliště. Navíc polovina vyjíždějících osob ze středočeských obcí vyjížděla mimo kraj, přičemž jinde v ČR mimo kraj směřovala jen čtvrtina vyjíždějících. Ze Středočeského kraje za zaměstnáním a do škol vyjíždělo čtyřikrát více osob, než do něho dojíždělo (kladné saldo měla jen Praha). Je to dáno především dostupností hlavního města, které poskytuje jak pracovní zázemí, tak značné možnosti v oblasti vzdělání.
- Přestože kraj dosahoval v rámci ČR nejvyššího počtu obyvatel, počtem hospodařících domácností (523 045) se řadil až za Hlavní město Prahu. Na struktuře domácností se projevil venkovský charakter kraje; podíl rodinných domácností (65 %) byl republikově nadprůměrný (5. nejvyšší), naopak podíl domácností jednotlivců (30,4 %) byl podprůměrný (4. nejnižší), i když se zvyšuje (nejčastěji šlo o muže mladšího věku nebo ženy v seniorském věku). Zvyšuje se i zastoupení neformálních soužití a faktická manželství tvořila každou desátou úplnou rodinu. V osmi z deseti neúplných rodin stála v čele žena.
- V době sčítání byla už více než každá druhá bytová domácnost vybavená počítačem s připojením k internetu (54,4 %) a možnost připojení tak byla třetí nejvyšší v ČR. Častěji v centrální oblasti kraje.
- Ve Středočeském kraji bylo sečteno celkem 353 037 domů, což byla nejvyšší hodnota mezi kraji a představovala 16,4 % domovního fondu ČR. Podíl obydlených domů (81,2 %) patřil celorepublikově k podprůměrným. Z neobydlených domů sloužila polovina k rekreaci.
- Vzhledem k sídelní struktuře a venkovskému charakteru kraje převládaly rodinné domy nad bytovými. Podíl rodinných domů na obydlených domech s byty (91,7 %) byl druhý nejvyšší v ČR a podíl obyvatel žijících v rodinných domech (65,1 %) byl dokonce mezi kraji nejvyšší. Nadprůměrných téměř 90 % domů bylo ve vlastnictví fyzické osoby. V souvislosti s privatizací se snižuje podíl domů ve vlastnictví státu a obcí. Současně přibývá i bytů v osobním vlastnictví a snižuje se podíl nájemních a družstevních.
- Domovní fond se od posledního sčítání navýšil o 15 % a právě přírůstek domů s dobou výstavby v posledních deseti letech před sčítáním vedl i ke snížení průměrného stáří domů na 48,6 roku.
- Nová bytová výstavba situovaná převážně do rodinných domů zvyšuje prostorový komfort bydlení a obecně platí, že novější byty v rodinných domech mají více obytných místností. U bytových domů lze pozorovat opačný trend. Na 1 obydlený byt připadá průměrně 2,59 osoby, na 1 místnost 0,75 osoby.
- Zkvalitňuje se i technická vybavenost bytů. Ze zjištěných údajů za obydlené byty bylo vodovodem vybaveno 99,4 % bytů, připojením na kanalizaci 71,7 % bytů, ústředním nebo etážovým topením 86,4 % bytů. Na plyn ze sítě bylo napojeno 55,4 % obydlených bytů, což byl třetí nejnižší podíl mezi kraji. Obydlených bytů se sníženou kvalitou bylo pouze 6,2 %, mírně nad průměrem ČR.
- Sčítání v řadě charakteristik poukázalo na nadále nerovnoměrný vývoj v různých částech kraje, který tak netvoří homogenní celek. Hodnocení kraje jako celku nemusí být vždy relevantní. Například i charakteristiky obcí stejné velikostní skupiny se na základě územního zařazení mohou lišit podle toho, zda se nacházejí v centrální části kraje, mezilehlé nebo periferní. Právě to, že sčítání poskytuje údaje o obyvatelstvu, domech a bytech v kraji až do úrovně obcí a umožňuje tak hodnotit jakékoliv území, je dobrým základem, který ve spojení s dalšími šetřeními umožňuje analýzu území z různých pohledů.